

VALTA VAIHTUU

Suomalaiset valitsevat eduskuntavaaleissa kahden vaihtoehdon väliltä

Puolueet käyvät eduskuntavaaleihin tasaisissa asetelmissä. Likimain yhtä suuri osuus toivoo SDP:n jatkavan pääministeripuolueena kuin toivoo pääministerin vaihtuvan kokoomuslaiseen.

Odotukset vaalien jälkeisestä hallituskokoonpanosta ovat selkeämmät kuin pääministerivaalin asetelma. Suurempi osa toivoisi vaalien jälkeen maan johtoon kokoomuksen ja perussuomalaisten yhteistyölle rakentuvaa koalitiota kuin hallitusta, jossa SDP tekisi yhteistyötä keskustan tai kokoomuksen kanssa.

Tämä johtuu siitä, että kokoomuksen ja perussuomalaisten äänestäjät suhtautuvat melko suopeasti puolueidensa väliseen yhteistyöhön, kun taas SDP:n kannattajilla on vaikeuksia löytää porvaripuolueista itselleen mieluista päähallituskumppania.

- ◆ 24 prosenttia on sitä mieltä, että seuraavan hallituksen pääministerin pitäisi tulla kokoomuksesta ja SDP:tä edustavan pääministerin jatkoa toivoo 23 prosenttia. Perussuomalaista pääministeriä toivoo 13 prosenttia
- ◆ 23 prosenttia toivoo kokoomuksen ja perussuomalaisten varaan rakentuvaa hallituspohjaa, 19 prosenttia SDP:n ja kokoomuksen yhteistyöhön pohjaavaa hallitusta ja 10 prosenttia nykyisenlaista SDP:n ja keskustan varaan rakentuvaa hallitusta.
- ◆ Puolet (51 %) suomalaisista pitää puolueen ja ehdokkaan valitsemisen kannalta tärkeimpänä asiana eduskuntavaaleissa valtiontalouden hoitoa ja lähes yhtä moni (48 %) sosiaali- ja terveysasioita.

Vuoden 2023 eduskuntavaaleihin edetään tyystin toisenlaisissa asetelmissa kuin neljä vuotta sitten. Tuolloin EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen hallitus pohjaa koskeva kysely ennakoiti SDP-johtoista punavihreää hallitusta vaalien jälkeen.¹ Nyt suomalaisten odotukset ovat toisenlaiset. Kansalaisten toiveet viittaavat pikemminkin kokoomuksen ja perussuomalaisen pohjalle rakentuvaan hallitukseen (ks. s. 10), mutta toisaalta kokoomus ja SDP ovat likimain yhtä suosittuja vaihtoehtoja pääministeripuolueeksi.

Puolueiden maaliintulojärjestys vaali-iltana ja kyky löytää yhteinen sävel asiakysymyksistä ratkaisevat hallitusneuvotteluihin lopulta etenevien puolueiden nimet. Suurimpien puolueiden (ks. Taulukko 1) linjauksissa on ollut suuria eroja niin talouskysymyksissä² kuin suhtautumisessa työperäiseen maahanmuuttoon.³ Kansalaisten mielestä vaalien ratkaisevaksi kysymykseksi on kuitenkin nousemassa valtiontalouden hoito⁴, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon kysymykset eivät jää kauaksi (ks. s. 12). Porvaripuolueiden kannattajat korostavat ensin mainittua kysymystä ja vasemmistopuolueiden kannattajat jälkimmäistä.

Kansalaisten kannat tärkeimpiin politiikkakysymyksiin puhuisivat ensisilmäyksellä blokkivaalien puolesta. Tähän suuntaan ohjasi myös SDP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton ilmoitus, etteivät ne ole valmiita hallitusyhteistyöhön perussuomalaisten kanssa.⁵ Blokkivaalien kannalta ongelmaksi on kuitenkin muodostumassa keskustan hupeneva kannatus (ks. Taulukko 1 jäljempänä) ja ristiriidat Sanna Marinin punavihreän hallituksen kanssa.⁶ Näin ollen ei ole yllätys, että keskustan ja nykyhallituksen muiden puolueiden kannattajat eivät kovin mielellään näe puolueitaan yhdessä seuraavassa hallituksessa (ks. s. 11).

Puolueiden välisistä ristiriidoista huolimatta hallitustunnustelut alkavat eduskuntavaalien jälkeen uuden eduskunnan suurimman puolueen johdolla. Suurimmasta puolueesta on tullut pääministeripuolue vuoden 1991 eduskuntavaaleista lähtien. Käytäntö on ohjannut vahvasti siihen suuntaan, että eduskuntavaaleissa kansa päättää paitsi uuden eduskunnan kokoonpanosta, myös pääministeripuolueesta. Tällä kertaa kansalaiset ovat vielä edellisvaaleja virittäytyneempiä pääministerivaaliin (ks. *Blokkivaaleja ei haluta* ks. 16–17).

Näin ollen tulevien hallitusvaihtoehtojen kannalta olennaista on tarkastella, mitä puoluetta seuraavan hallituksen pääministerin pitäisi suo-

malaisten mielestä edustaa. Kevään 2023 Arvo- ja asennetutkimus kertoo, että kokoomus ja SDP astuvat pääministerivaaliin käytännössä tasatahdissa.

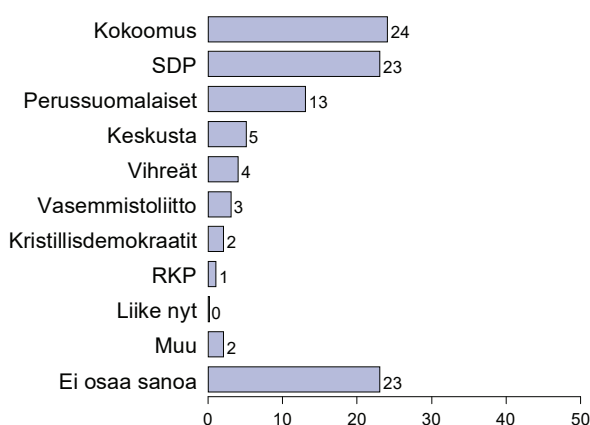
Suomalaisista 24 prosenttia on sitä mieltä, että seuraavan hallituksen pääministerin pitäisi tulla kokoomuksesta ja käytännössä yhtä moni (23 %) toivoisi SDP:n jatkavan pääministeripuolueena (Kuvio 1). Perussuomalaiset sen sijaan jää kokoomuksesta ja SDP:stä selvästi jälkeen kansalaisten pääministeripuolue-toiveissa, sillä perussuomalaista pääministeriä toivoo 13 prosenttia.

On syytä huomata, että kyselyssä ei pyydetty valitsemaan tietyistä nimistä. Tästä syystä kysymys ei mittaa yksittäisten henkilöiden suosiota, vaan nimenomaan toiveita siitä, mitä puoluetta pääministerin suomalaisten mielestä pitäisi edustaa.

Muita kuin kokoomusta, SDP:tä ja perussuomalaisia ei käytännössä katsoen pidetä mahdollisina pääministeripuolueina. Keskustalaista pääministeriä toivoo viisi prosenttia, vihreää neljä prosenttia ja vasemmistoliittolaista kolme prosenttia. Toiveet kristillisdemokraattien (2 %), RKP:n (1 %) ja Liike Nytin (0 %) tai jonkun muun puolueen (2 %) ehdokkaan nousemisesta pääministeriksi jäävät jotakuinkin olemattomiksi.

Vajaa neljännes (23 %) ei osaa ottaa kantaa pääministerikysymykseen. Kantaa ottamattomien osuus on pienempi kuin neljä vuotta sitten vastaavassa kyselyssä (29 %)⁷ ja se on linjassa myös kansalaisten odotetun äänestysaktiivisuuden kanssa (ks. s. 14).⁸ Tulokset saattavat kieliä siitä, että vaalasetelman poliittinen kärjekkyyks innostaa tavannoimaista enemmän kansalaisia uurnille vaalipäivänä.

KUVIO 1. Mitä puoluetta tulevan hallituksen pääministerin tulisi edustaa? (%)

Kokoomus ja SDP toivotuimmat johtoon

Pääministeripuolueen nimi ratkeaa vaalipäivän iltana, mutta kansalaisten mielissä kisa on tiivistymässä kokoomuksen ja SDP:n väliseksi. Selkeimmän kuvan tästä saa tarkastelemalla pääministeripuolueitoiveita vain jonkin pääministeripuolueen nimenneiden osalta – eli ilman ”Ei osaa sanoa”-vastauksia. Menettely on tuttu puolueiden kannatusmittauksista (Taulukko 1), joissa tulos kertoo osuuden jonkin puolueen valinneiden joukosta.

Pääministeripuolueen nimenneistä 31 prosenttia toivoo pääministeriksi kokoomuksen edustajaa ja 30 prosenttia SDP:n edustajaa. Molempien puolueiden kannatus pääministeripuolueeksi ylittää siis selvästi puolueiden gallupkannatuksen. Tämä johtuu siitä, että osa kannatukseltaan pienempien puolueiden äänestäjistä valitsee pääministeripuoluetta kysyttäessä enemmän jommankumman gallupjohtajista kuin kannattamansa puolueen.

Muiden puolueiden kuin kokoomuksen ja SDP:n kohdalla kannatus pääministeripuolueeksi jää alhaisemmaksi kuin puolueen gallupkannatus. Näin on myös perussuomalaisten kohdalla, jonka kannatus pääministeripuolueeksi on 17 prosenttia jonkin pääministeripuolueen nimenneiden keskuudessa. Näistä tuloksista ei kuitenkaan voi päätellä, että perussuomalaisten pääministeripeli olisi pelattu. Sen ratkaisee vaalitulokset, eivät muita puolueita äänestävien toiveet.

Perussuomalaisten omista kannattajista osaa kuitenkin pohdituttaa puolueen valmius pääministeripuolueeksi. Heistä 77 prosenttia näkisi mieluiten pääministerinä oman puolueensa edustajan, mutta 14 prosenttia valitsee pääministeripuolueeksi kokoomuksen (ks. erillinen Kuvioliite). Keskustan kannattajissa vastaava ilmiö näkyy vielä selvemmin, sillä heistä 59 prosenttia toivoisi keskustalaista pääministeriä, mutta 17 prosenttia toivoo kokoomuslaista pääministeriä. Kokoomuslainen

pääministeri saa kannatusta myös RKP:n (33 %), kristillisdemokraattien (20 %) ja Liike Nytin (17 %) äänestäjiltä. Kokoomuksen äänestäjistä odotetusti lähes kaikki (93 %) näkisivät pääministerinä mieluiten oman puolueensa edustajan.

Vastaavasti SDP:n näkisivät mielellään edelleen jatkavan pääministeripuolueena paitsi SDP:n kannattajat (92 %), myös huomattava osuus vasemmistoliiton (46 %), vihreiden (35 %) ja RKP:n (37 %) äänestäjistä. Nykyisen hallituspohjan murennemisesta osviittaa antaa se, että keskustan kannattajista käytännössä kukaan (1 %) ei toivo demari-pääministeriä.

Verrattuna neljän vuoden takaiseen pääministerikyselyyn, asetelmat ovat nyt monin tavoin toisenlaiset. Tuolloin SDP erottautui ykkösenä pääministeripuolueitoiveissa, ja useimpien puolueiden kannattajat kannattivat tämänkertaista enemmän omaa puoluettaan pääministeripuolueeksi.

Tällä kertaa vaaliasetus tiivistyy neljän vuoden takaista enemmän kahden puolueen väliseksi pääministerivaaliksi. Tämä näkyy myös tarkasteltaessa väestöryhmittäisiä jakaumia pääministeripuolueitoiveiden suhteen.

Naisista suurempi osa näkisi pääministeripuolueena mieluummin SDP:n (27 %) kuin kokoomuksen (19 %, ks. Kuvioliite). Miesten kohdalla luvut ovat toisinpäin (29 % kok, 20 % SDP). Toisaalta myös perussuomalaiset pääsee miesten keskuudessa pääministeripuolueena lähelle SDP:n lukemia (19 %).

SDP peittoaa kokoomuksen pääministeritoiveissa nuorten (18–25-vuotiaat) parissa, mutta 26–45-vuotiaiden kohdalla hieman useampi näkisi pääministeripuolueena enemmän kokoomuksen kuin SDP:n. Tätä vanhemmissa ikäryhmissä puntit ovat pitkälti tasan. Sosioekonomisista ryhmistä kokoomus on pääministeripuolueena demareita suositumpi toimihenkilöiden, yrittäjien ja johtavassa asemassa olevien ryhmässä, mutta demarit

TAULUKKO 1. Puolueiden kannatus tammi–helmikuussa 2023 (%)

Puoluekannatus (%)										
Kokoomus	SDP	Perussuomalaiset	Keskusta	Vihreät	Vasemmistoliitto	RKP	Kristillisdemokraatit	Liike Nyt	Muut	
21,2	19,5	18,7	9,8	9,6	8,3	4,4	3,8	1,7	3,1	
Kannatusmuutos eduskuntavaleista 2019 (%-yks.)										
+ 4,2	+ 1,8	+ 1,2	- 4,0	- 1,9	+ 0,1	- 0,1	- 0,1	- 0,7	- 0,6	

Lähde: Ylen Taloustutkimuksella vuonna 2023 teettämien kahden ensimmäisen puoluekannatusmittauksen keskiarvo.

on pääministeripuolueena ykkönen opiskelijoiden, eläkeläisten ja työntekijöiden ryhmissä. Korkeakoulutettujen joukossa kokoomus on demareita mieluisampi pääministeripuolueena.

Vihreät on sekä toivottu että torjuttu

Koska yksikään puolue ei Suomessa kykene yksinään muodostamaan enemmistöhallitusta, vastaajia pyydettiin valitsemaan pääministeripuolueen lisäksi vähintään kaksi muuta puoluetta, jotka haluaisi mukaan hallitukseen. Näin päästiin tarkastelemaan kansalaisten näkemyksiä toivotuista hallituspuolueista, mutta myös sitä, minkälaiset

hallituskokoonpanot saavat kannatusta suhteessa toisiin vaihtoehtoihin. Vastaajille ei tarjottu valmiita hallituspohjavaihtoehtoja, jotta vastaajilla olisi mahdollisimman laaja vapaus poimia mieleisensä hallituspohjavaihtoehdot.

Kun tarkastellaan puhtaasti sitä, mitkä mahdolliset hallituspuolueet saavat vastaajien keskuudessa eniten mainintoja hallituskumppaniksi riippumatta pääministeripuolueesta, suosituimmaksi vaihtoehdoksi erottautuu niukasti vihreät. Kaikista vastaajista 28 prosenttia toivoisi vihreitä mukaan hallitukseen (Kuvio 3). Vihreiden jälkeen suosituimpia

Naiset suosivat demaripääministeriä.

PÄÄMINISTERILTÄ ODOTETAAN LAAJAKATSEISUUTTA, MUTTA EI EDUSTAVUUTTA

Suomalaisten odotukset poliittiselta johtajalta ovat pysyneet pitkälti muuttomattomina vuodesta 2004. Eniten suomalaiset arvostavat poliitikon laajakatseisuutta.

Tulevalta pääministeriltä odotettuja henkilökohtaisia ominaisuuksia selvitettiin osana Arvo- ja asennetutkimusta kysymällä, mitä ominaisuuksia poliittisella johtajalla pitäisi olla. Valittavana oli 14 ominaisuutta, joista suomalaisia pyydettiin valitsemaan korkeintaan viisi sellaista, joita he aivan erityisesti kaipaavat poliittisilta johtajiltamme.

Kolme neljästä (75 %) suomalaisesta sanoo, että poliittisen johtajan pitää olla laajakatseinen ja nähdä yhteiskunta kokonaisuutena (Kuvio 2). Yli kaksi kolmesta (69 %) vuorostaan on sitä mieltä, että poliittisen johtajan on oltava osaava, perehdyttävä asiakysymyksiin ja hallittava niitä hyvin. Kolmanneksi useimmin toivottujen ominaisuuksien kärkiviisikkoon suomalaiset nostavat edestä johtamisen ja omaehtoisen vastuun kantamisen (42 %). Tätä ominaisuutta toivovat poliittiselta johtajalta etenkin miehet (ks. Kuvioliite).

Sama kysely toteutettiin EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa viimeksi vuonna 2004 ja tuolloinkin ykkösominaisuudeksi nousi laajakatseisuus (ks. Kuvioliite). Suomalaisten näkemykset poliittiselta johtajalta toivotuista ominaisuuksista ovatkin pääosin säilyneet muuttomattomina 19 vuoden aikana (Taulukko 2). Kakkos- ja kolmosijoille sijoittuvat osaavuus ja edestä johtaminen eivät tosin olleet vaihtoehtoina mukana vielä vuonna 2004.

Varsin moni (37 %) nostaa kärkiviisikkoon myös poliittisen johtajan moraalisesti korkeat tavoitteet ja toimintatavat. Julkisuutta sekä avointa kertomista omista ajatuksistaan ja toiminnastaan korostaa likimain yhtä moni (36 %). Yli kolmasosa (35 %) suomalaisista nostaa viiden tärkeimmän ominaisuuden joukkoon myös poliittisen johtajan demokraattisuuden ja toisten mielipiteille suuren painon antamisen.

Kolmasosa (33 %) painottaisi johtajan rohkeutta uudistajana ja valmiutta syvälekäyviin uudistuksiin. Tällaisten läpivienti todennäköisesti edellyttäisi lujuuutta, määrätietoisuutta ja voimakastahtoisuutta, jonka merkitystä poliittiselle johtajalle painottaisi 32 prosenttia. Vahvaa johtajaa kaipaavat suhteessa enemmän oppositiopuolueiden kannattajat kuin hallituspuolueiden kannattajat (ks. Kuvioliite).

Ihmisläheisyyden ja sosiaalisuuden nostaa viiden tärkeimmän ominaisuuden joukkoon neljäsosa (25 %). Joustavuutta, sovittelevuutta ja varovaisuutta korostaa 18 prosenttia. Suomalaisten valinnat kallistuvat siis enemmän määrätietoisuuden johtajuuden kuin varovaisuuden puolelle.

Yllättävän harva (18 %) näkee poliittisen johtajan kärkiominaisuutena kansainvälisyyden ja voimakkaan kansainvälisen suuntautumisen. 16 prosenttia nostaisi viiden tärkeimmän ominaisuuden joukkoon poliittisen johtajan hyvän verkostoitumisen, muiden vaikuttajien tuntemisen

ja yhteydenpidon heihin. Näiden ominaisuuksien jääminen arvostuslistan häntäpäähän saattaa johtua siitä, että ominaisuudet kiteytyvät jo listan ykkösenä sijaitsevaan laajakatseisuuteen. Suomalaisille vaikuttaa olevan tärkeämpää, että poliittinen johtaja tietää mitä tekee kuin se, että poliittinen johtaja näkyy ja kuuluu.

Tästä kieli myös se, että listan häntäpäähän sijoittuu ominaisuuskokonaisuus, johon kuuluvat edustava olemus, tyylikkyys ja hyvä esiintymiskyky. Näitä ominaisuuksia erityisen tärkeinä pitää vain 12 prosenttia, ja näiden ominai-

suuksien sijoitus on pudonnut entisestään listalla verrattuna vuoden 2004 kyselyyn.

Viimeiselle sijalle poliittisen johtajan ominaisuuksien listalla sijoittuu tällä kertaa itsenäisyys ja tarvittaessa täysin muista riippumaton päätöksenteko, jonka vain 10 prosenttia nostaa viiden kaivatuimman ominaisuuden joukkoon. Ominaisuus on oikeastaan peilikuva listan ykkösenä olevista ominaisuuksista: suomalaiset toivovat pikemminkin poliittiseksi johtajaksi viisasta pohdiskelijaa kuin rämäpäistä despoottia.

KUVIO 2. Mitkä ominaisuudet ovat sellaisia, joita aivan erityisesti kaipaasi suomalaisiin poliittisiin johtajiin (valittavana viisi ominaisuutta, %)

TAULUKKO 2. Poliittisen johtajan toivotut ominaisuudet

Sijoitus vuonna 2023	Sijoituksen muutos 2004–2023	Ominaisuus	%
1.	–	Laajakatseisuus	75
2.	–	Osaavuus ja asioihin perehtyminen	69
3.	–	Edestä johtaminen ja vastuun kantaminen	42
4.	–	Korkea moraal	37
5.	–	Avoimuus viestinnässä	36
6.	–	Demokraattisuus ja toisten kuunteleminen	35
7.	+1	Rohkeus uudistajana	33
8.	-2	Määrätietoisuus	32
9.	-2	Ihmisläheisyys	25
10.	+1	Joustavuus ja varovaisuus	18
11.	-1	Kansainvälisyys	18
12.	–	Verkostuneisuus	16
13.	-3	Edustavuus, tyyliä ja esiintymiskyky	12
14.	-1	Itsenäisyys päätöksentekijänä	10

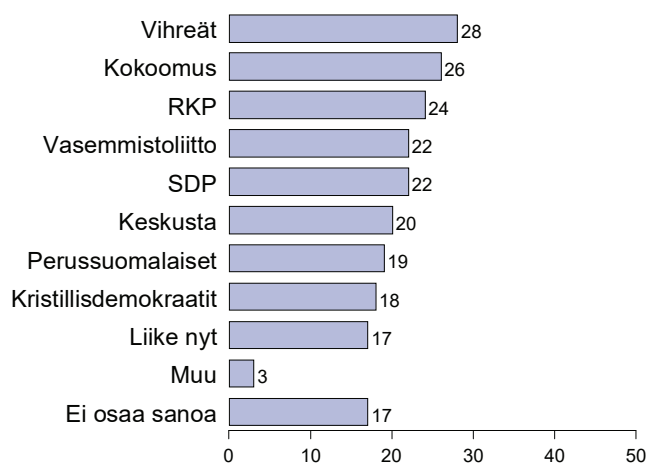
hallituskumppaneita pääministeripuolueelle ovat kokoomus (26 %) ja RKP (24 %). Muutkaan nykyiset eduskuntapuolueet eivät jää vaille suosiota, sillä noin viidesosa haluaisi hallitukseen vasemmistoliiton (22 %), SDP:n (22 %), keskustan (20 %), perussuomalaiset (19 %), kristillisdemokraatit (18 %) ja Liike Nytin (17 %). Kolme prosenttia valitsee jonkun muun puolueen ja 17 prosenttia ei osaa ottaa kantaa.

Eri puolueiden suosio hallituskumppaneiksi heijastelee ennen kaikkea puolueen hyväksyttävyyttä muiden puolueiden äänestäjien silmissä. Suosituimmat vaihtoehdot pääministeripuolueeksi eivät ole hallituskumppanilistan kärjessä, koska iso osa vastaajista on valinnut jo puolueen pääministeripuolueeksi. Siten esimerkiksi SDP sijaitsee vasta listan keskivaiheilla. Toisaalta kokonaisuus kielii siitä, että vastaajat ovat varsin avoimia pientenkin puolueiden osallistumiselle erilaisiin hallituskombinaatioihin.

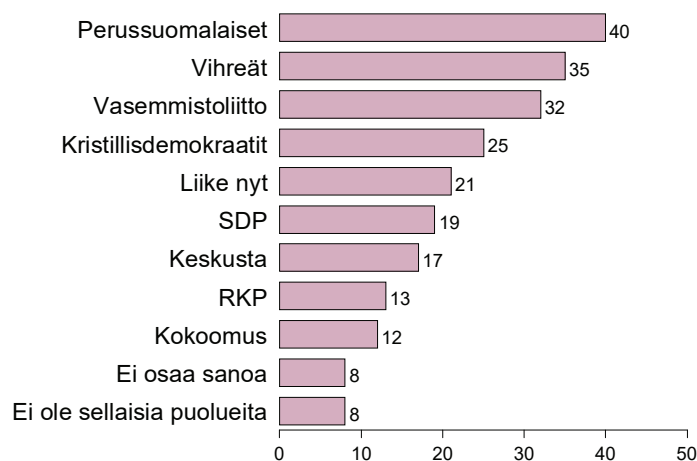
Kokonaiskuva kuitenkin muuttuu, kun suomalaisia pyydetään kertomaan, onko olemassa yksi tai useampi puolue, jotka pitäisi kaikissa tapauksissa jättää hallituksen ulkopuolelle. Puolueista erottuu perussuomalaiset, jonka peräti 40 prosenttia jättäisi hallituksen ulkopuolelle, mutta kauas eivät jää myöskään vihreät, joilta yli kolmasosa (35 %) sulkisi hallitusoven (Kuvio 4).

Kolmasosa (32 %) sulkisi vasemmistoliiton hallituksen ulkopuolelle, neljäsosa (25 %) ei päästäisi kristillisdemokraatteja mukaan ja viidesosa sulkisi hallitusoven Liike Nytiltä (21 %) ja SDP:ltä (19 %). Keskustaa ei kelpuuttaisi hallitukseen 17 prosenttia ja 13 prosenttia sulkisi RKP:n ulos. Kokoomus herättää vastaajissa vähiten antipatioita, sillä sen sulkisi ulos vain 12 prosenttia. Kahdeksan prosenttia ei osaa ottaa kantaa kysymykseen puolueiden sulkemisesta hallituksen ulkopuolelle ja yhtä moni (8 %) ei jättäisi mitään puoluetta tyystin hallituksesta.

KUVIO 3. Mitkä muut puolueet haluaisi mukaan hallitukseen (vähintään kaksi valintaa, %)

KUVIO 4. Onko puolueita, jotka pitäisi kaikissa tapauksissa jättää hallituksen ulkopuolelle (%)

Verrattuna neljän vuoden takaiseen vastaavaan kyselyyn kokoomus on ottanut vuoden 2023 eduskuntavaaleja kansalaisten silmissä vastaavan aseman kuin SDP:llä oli ennen vuoden 2019 vaaleja. Puolue herättää muiden puolueiden äänestäjissä vähiten antipatioita ja se on kaiken kaikkiaan toivotuin puolue hallitukseen (Kuvio 5).

SDP on tällä kertaa kansalaisten mielissä selvä kakkossuosikki hallituspuolueeksi. Sen sijaan perussuomalaisen, vihreiden ja vasemmistoliiton asema on ristiriitainen. Kaikilla näistä on toisaalta laajaa kannatusta hallituspuolueeksi, mutta molemmat törmäävät myös laajaan vastustukseen hallituspuolueina.

Toiveet keskustasta hallituskumppanina osoittautuvat tällä kertaa kohtuullisen vaimeiksi, mutta toisaalta myöskään vastustus ei ole järin suurta. Tämä johtunee siitä, että muiden puolueiden kannattajissa tiedostetaan, että monessa tapauksessa enemmistöhallituksen kokoaminen edellyttää keskustan osallistumista hallitukseen. Keskustan asema on siten muodostumassa samankaltaiseksi kuin RKP:n ja kristillisdemokraattien.

Väestöryhmittäinen tarkastelu paljastaa, miksi toiveet eri puolueiden osallistumiselle hallitukseen ovat varsin laajoja, vaikka toisaalta myös halu sulkea ulos on monien puolueiden kohdalla laajaa: nykyisen hallituksen vasemmistopuolueiden (SDP, vihreät ja vasemmistoliitto) kannattajat toivovat varsin laajasti toisiaan mukaan hallitukseen ja vastaavasti oppositiopuolueiden (kokoomus, perussuomalaiset, kristillisdemokraatit ja Liike Nyt) toivovat toisiaan hallitukseen. Keskusta piirtyy nykyisten hallituspuolueiden joukossa poikkeukseksi, jota erityisesti oppositiopuolueiden kannattajat toivovat mukaan

hallitukseen, mutta muut nykyisten hallituspuolueiden kannattajat eivät juurikaan (Kuvioliite).

Kokoomuksen asema sen sijaan on erityislaatuinen, sillä sitä toivotaan hallitukseen kaikissa väestöryhmissä ja lähes kaikissa puolueiden kannattajaryhmissä vasemmistoliiton kannattajia lukuun ottamatta. Kokoomus on nyt kansalaisten mielissä puolue, joka istuu moneen rooliin: oikeistohallituksen tai sinipunahallituksen pääministeripuolueeksi, mutta myös SDP-vetoisen sinipunahallituksen apupuolueeksi.

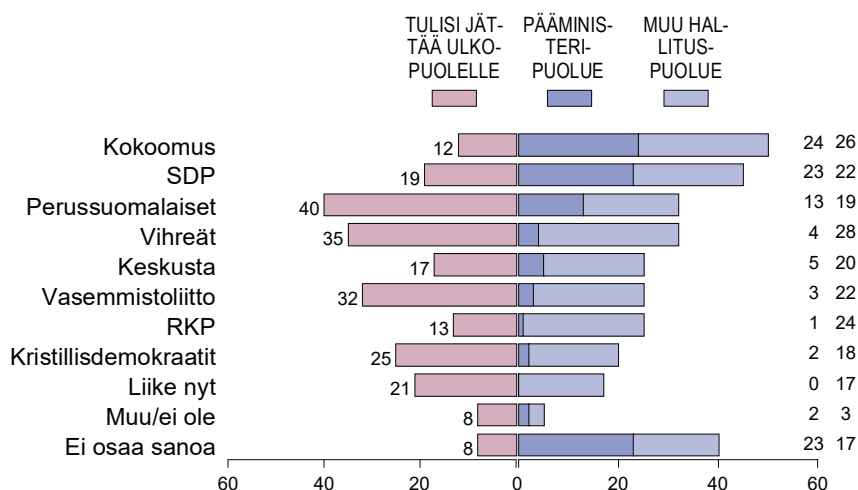
Kokoomuksen rooli kaikkien tilanteiden puolueena on osoitus siitä, että vuoden 2023 vaaleista ei ole tulossa blokkivaaleja (ks. *Blokkivaaleja ei haluta s. 16–17*). Blokkivaalit edellyttäisivät, että on kaksi ideologisesti toisistaan poikkeavaa blokkia, joiden väliltä kansalaiset valitsevat. Tämän tutkimuksen tulokset kielivät sen sijaan siitä, että valittavana on kaksi sävyltään erilaista hallitusvaihtoehtoa, mutta ilman kokoomusta hallitusta on vaikea muodostaa.

Kyse saattaa olla laajemmastakin suomalaisen puoluekentän uudelleenorganisoinnista, jossa puolueiden välinen poliittisideologinen keskipiste on liukunut lähemmäs kokoomusta. Perussuomalaiset on osoittautunut talouspoliittisissa kysymyksissä yhä selvemmin oikeistopuolueeksi sen kannattaessa julkisten menojen leikkauksia ja veronkevennyksiä, minkä lisäksi kireä maahanmuuttopolitiikka ja kansallismielisyys korostavat perussuomalaisen oikeistoprofilia.

Tässä tilanteessa kokoomus on löytänyt itsensä asemasta, jossa se ei ole enää Suomen oikeisto-

Ilman kokoomusta hallitusta on vaikea muodostaa.

KUVIO 5. Tulevan hallituksen kokoonpanoa koskevat odotukset (%)

laisin puolue. Samaan aikaan SDP on ennen vaaleja positioinut itseään talouskysymyksissä aiempaa enemmän vasemmalle.⁹ Keskusta taas on ollut vaikeuksissa poliittisen keskustalaisen imagonsa kanssa ollessaan puristuksissa ideologisesti vasemmistolaiseksi miellettyssä hallituksessa. Tässä asetelmassa suomalaisen puoluepolitiikan poliittisideologinen keskipiste on ajautunut aiempaa lähemmäksi kokoomusta ilman, että puolueen on itse tarvinnut liikkua mihinkään.

Kolme vaihtoehtoa hallitusrunoksi

Edellä esitetyt toiveet tulevan hallituksen pääministeripuolueesta (s. 2) ja puoluekannatusmittaukset (Taulukko 1, s. 3) kertovat, että vaalien jälkeen on käytännössä kolme mahdollista lähtökohtaa hallituksen muodostamiselle. Suurin puolue on joko SDP, perussuomalaiset tai kokoomus, ja todennäköisesti myös pääministeri tulee jostakin näistä puolueista.

Kansalaisten toiveita erilaisiksi hallituspohjiksi voidaan tarkastella selvittämällä, mitä muita puolueita toivoo hallitukseen sillä ehdolla, että on valinnut pääministeripuolueeksi tietyn puolueen (Kuvio 6). SDP:n pääministeripuolueeksi valinneet toivovat hallitukseen mukaan ensisijaisesti vihreitä

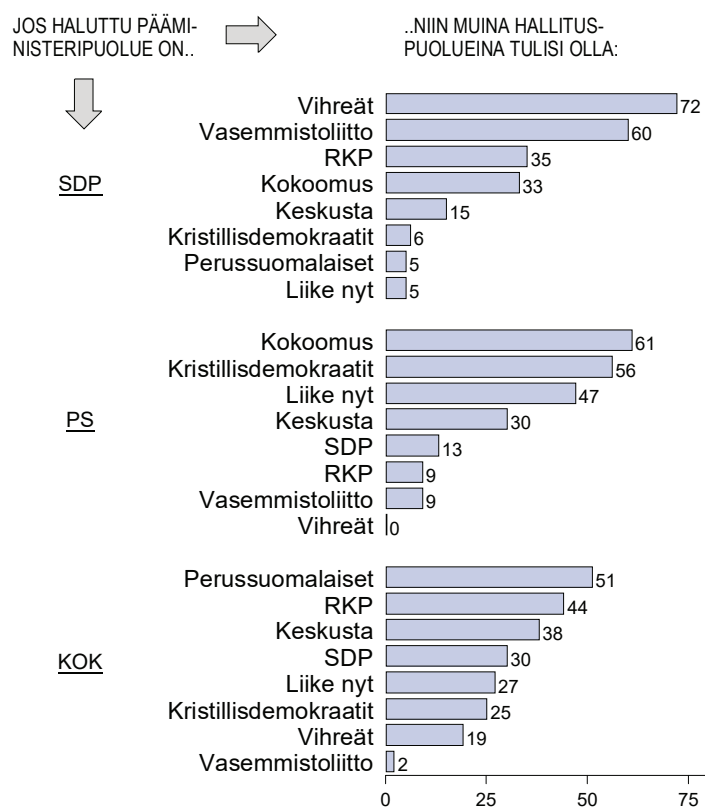
(72 %), vasemmistoliittoa (60 %), RKP:tä (35 %) ja kokoomusta (33 %). Keskusta (15 %) ei ole kovin mieluinen hallituskumppani demaripääministeriä toivoville ja kokoomusta lukuun ottamatta muut nykyiset oppositiopuolueet eivät innosta hallituskumppaneina.

Jos toivottu pääministeripuolue on perussuomalaiset, hallitukseen toivotaan mukaan kokoomusta (61 %), kristillisdemokraatteja (56 %) ja Liike Nytiä (47 %). Keskusta (30 %) jää nykyisistä oppositiopuolueista jälkeen toivottuna hallituskumppanina, mutta se erottuu silti nykyisen hallituksen muista puolueista, joita perussuomalaista pääministeriä toivovat eivät järin laajalti hallitukseen kelpuuttaisi.

Kokoomuslaista pääministeriä toivovien mielisissä suosituin hallituskumppani on perussuomalaiset (51 %). Seuraavaksi suosituimpia hallituskumppanivaihtoehtoja ovat RKP (44 %), keskusta (38 %), SDP (30 %), Liike Nyt (27 %) ja kristillisdemokraatit (25 %). Melko harva kokoomuspääministeriä toivova näkee vihreät (19 %) hallituskumppanina ja vasemmistoliiton (2 %) ei katsota istuvan kokoomusvetoiseen hallitukseen.

Kokoomuspääministerin valitsevien hallituskumppanitoiveet jakaantuvat laajasti eri puolueille, mikä kielii kokoomuksen aseitoimisesta

KUVIO 6. Muut hallituspuolueet pääministeripuolueen mukaan (%)

nyt kaikkien tilanteiden puolueeksi. Kokoomusäänestäjien mielissä porvaripuolueet ovat mieluisampia kumppaneita kuin vasemmistopuolueet, mutta tarvittaessa SDP:kin kelpaa sille hallituskumppaniksi.

Mahdollisia hallitusvaihtoehdot piirtyvät selkeämmin näkyviin, kun tarkastellaan visuaalisesti, mitä puolueita äänestäjät toivovat hallitukseen silloin, kun pääministeriksi toivotaan tiettyä puoluetta. Kuvio 7 hahmottaa mahdollisia hallituspohjia kuvaamalla puolueiden etäisyyksiä keskellä olevasta pääministeripuolueesta. Etäisyys on laskettu kaavalla 100-X, missä X on kutakin puoluetta pääministeripuolueen kanssa hallitukseen toivovien osuus. Mitä lähempänä toinen puolue sijaitsee kuvassa keskellä olevaa toivottua pääministeripuoluetta, sitä enemmän puoluetta toivotaan kyseisen pääministeripuolueen hallituskumppaniksi.

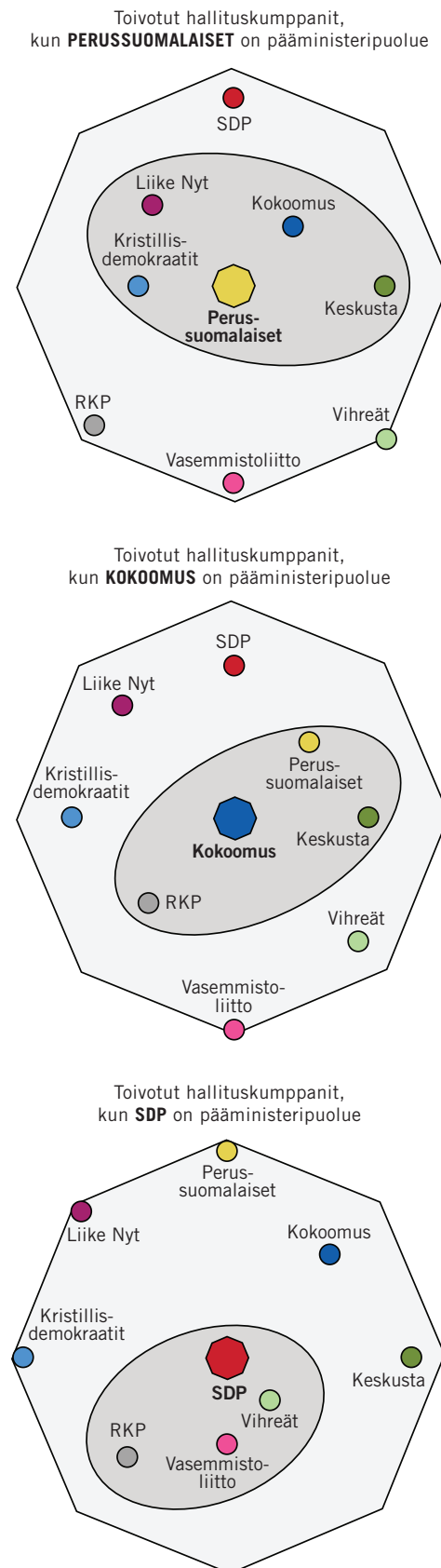
Ensimmäisestä kuviosta nähdään, että perussuomalaisia pääministeripuolueeksi toivovat, haluavat hallitukseen mukaan ensisijaisesti kokoomuksen, kristillisdemokraatit, Liike Nytin ja keskustan. Muut puolueet jäisivät hallituksen ulkopuolelle. Toinen kuvio kertoo kokoomuksen pääministeripuolueeksi valinneiden toiveista. He haluavat mukaan hallitukseen perussuomalaiset, keskustan ja RKP:n, mutta muut puolueet jäävät hallitustoiveissa etäisemmiksi.

Kolmas kuvio osoittaa, että demaripääministerille jatkokaudesta toivovat tukeutuisivat yhteistyössä vihreisiin, vasemmistoliittoon ja RKP:hen, mutta eivät enää keskustaan, joka jää hallituskumppanitoiveissa kauaksi – jopa etäämmälle kuin kokoomus.

SDP:n päätyessä suurimmaksi puolueeksi, joutuu se enemmistöhallituksen kootakseen erkaantumaa kilpailijoitaan kauemmaksi kannattajiensa toiveista. Kokoomus- tai perussuomalaisjohtoisissa hallitusvaihtoehdoissa parlamentaarinen enemmistö on lähempänä, mutta vain niukasti.

Taulukossa 3 on esitetty mahdolliset hallituskombinaatiot, joiden yhteiskannatus ylittäisi 50 prosenttia Taulukossa 1 (s. 3) esitetyillä puoluekannatuksilla. Mahdollisista hallituspohjatoiveista esimerkiksi Paavo Lipposen kahdessa hallituksessa vuosina 1995–2003 ja Jyrki Kataisen sekä Alexander Stubbin hallituksissa 2011–2015 toteutunut sateenkaarihallituspohja¹⁰ saisi selvästi yli 50 prosentin kannatuksen. Mahdollisia yli 50 prosentin hallituspohjia ovat myös Juha Sipilän hallituksen kaltainen perusporvarihallituspohja laajennettuna

KUVIO 7. Äänestäjien toiveet hallituskumppaniksi toivotun pääministeripuolueen mukaan

Keskellä on kuvattuna äänestäjäjoukon mieluisin pääministeripuolue. Jokaisen muun puolueen etäisyys keskellä esitetyistä puolueista kuvaa, kuinka paljon tietyn pääministeripuolueen kannattajat toivovat muita puolueita samaan hallitukseen. Puolueiden etäisyys toivotusta pääministeripuolueesta on laskettu kaavalla 100 - (puoluetta hallitukseen toivovien osuus prosentteina).

TAULUKKO 3. Mahdolliset hallituskombinaatiot, joiden yhteiskannatus on yli 50 prosenttia

Hallituspohja	Yhteiskannatus (%)
Puhdas sinipuna (kok, SDP, RKP)	45,1
Sateenkaari (kok, SDP, vihr, vas, RKP)	63,0
Perusporvarihallitus (kok, PS, kesk)	49,7
Oikeistohallitus (kok, PS, RKP, KD, Liike Nyt)	49,8
Laajennettu perusporvarihallitus (kok, PS, kesk, KD, Liike Nyt)	55,2
Punavihreä hallitus (SDP, kesk, vihr, vas, RKP)	51,6
Sinipunamulta (Kok, SDP, kesk)	50,5
Sinivihreä hallitus (Kok, kesk, vihr, RKP)	45,0

Mahdollisten hallituskombinaatioiden yhteiskannatus on laskettu Taulukon 1 keskimääräisten gallupkannatusten summana. SDP on ilmoittanut jo ennen vaaleja, ettei osallistu samaan hallitukseen perussuomalaisten kanssa. Tällaiset hallitusvaihtoehdot on siksi jätetty huomioimatta.

kristillisdemokraateilla ja Liike Nytillä, nykyisen Sanna Marinin hallituksen kaltainen punavihreä hallitus tai kolmen ”vanhan suuren puolueen” sinipunamulta.

Pääasialliset vaihtoehdot hallituspohjien rungoksi ovat siis kokoomuksen ja perussuomalaisten yhteistyön varaan rakentuva hallitus, SDP:n ja kokoomuksen yhteistyön varaan rakentuva hallitus sekä SDP:n ja keskustan varaan rakentuva hallitus kuten Sanna Marinin hallituksessa.

Näitä hallituspohjien runkoja voi vertailla keskenään suosiossa, kun tarkastellaan, kuinka suuri osuus vastaajista kannattaa hallitusta, jossa jompikumpi edellä mainituista puolueista on pääministeripuolue ja toinen päähallituskumppani (Kuvio 8).

Mahdollisista hallituskoalitioiden rungoista kansalaisten mielissä suosituin on kokoomuksen ja perussuomalaisten varaan rakentuva hallitus, jota pitää toivottavana 23 prosentilta suomalaisista. Tämä osuus siis toivoo hallitusta, jossa pääministeripuolueena on joko kokoomus tai perussuomalaiset ja hallituskumppanina toinen puolueista.

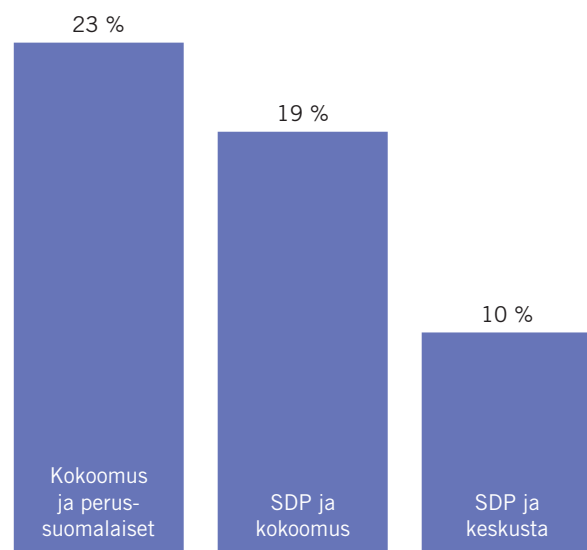
Toiseksi suosituin hallituspohjan runko on SDP:n ja kokoomuksen varaan rakentuva hallitus, jota toivoo 19 prosenttia suomalaisista. Nykyisen kaltainen SDP:n ja keskustan yhteistyön varaan rakentuva hallitus saa kannatusta 10 prosentilta suomalaisista.

Viimeksi mainitun hallituspohjan suosion heikkous johtuu osin siitä, että keskustan kannatus on alhaista, eivätkä keskustaäänestäjätäkään näe enää keskustaa kovin vahvasti pääministeripuolueena (ks. s. 2). Lisäksi demaripääministeriä toivovat eivät liioin enää ole kovin innostuneita keskustasta

hallituskumppanina. Jos SDP päätyy suurimmaksi, keskustan tilalla nähtäisiin mieluummin kokoomus, jonka kannattajat puolestaan suhtautuvat nihkeähkösti yhteistyöhön demareiden kanssa.

Tästä kertoo erittely siitä, kuinka suuri osuus eri puolueiden kannattajista toivoo erilaisia hallituspohjien runkoja. Kokoomuksen ja perussuomalaisten varaan rakentuvaa hallitusta toivoo 63 prosenttia perussuomalaisten kannattajista ja 49 prosenttia kokoomuksen kannattajista (Kuvio 9). Vastaavasti vain 28 prosenttia kokoomuksen kannattajista lämpenee kokoomuksen ja SDP:n varaan rakentuvalla hallituksella.

Kuvio 8. Toiveet hallituspohjaksi

Kuviossa on esitetty osuus niistä vastaajista, joiden mielestä jommankumman puolueen pitäisi olla pääministeripuolue ja toisen puolueen pitäisi olla hallituspuolue.

Kokoomuksen ja SDP:n varaan rakentuva hallitus ei myöskään ole erityisemmin SDP:n kannattajien suosiossa. Heistä vain 31 prosenttia kannattaa kyseistä hallituspohjaa. SDP:tä pääministeripuolueeksi toivovien dilemmaa korostaa se, että SDP:n ja keskustan varaan rakentuva hallitus on tätäkin vähemmän suosittu SDP:n kannattajien keskuudessa (20 %, Kuvio 10).

Keskustan kannattajat näkevät huomattavasti mieluisampana hallitusyhteistyön kokoomuksen kuin SDP:n kanssa. Nykyisistä hallituspuolueista vihreät ja vasemmistoliitto eivät lämpene hallitusyhteistyölle keskustan kanssa enää juuri lainkaan. Keskustäänestäjien kallistuminen kokoomusyhteistyön kannalle osoittaa, että erilaisista vaihtoehdoista kokoomusjohtoiselle hallitukselle perusporvarihallitukselle täydennettynä mahdollisesti muilla porvaripuolueilla on enemmän kannatusta kuin hallitusvaihtoehdoille, joissa SDP on mukana.

Valtiontalous huolettaa

Hallitustoiveiden kallistuminen vuoden 2023 eduskuntavaaleissa pikemmin oikeistopuolueiden kuin vasemmiston suuntaan saattaa selittyä sillä, mitä teemoja kansalaiset pitävät vaalien alla rat-

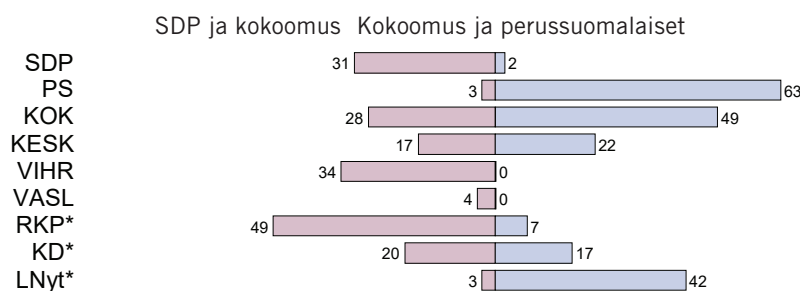
kaisevina puoluevalintansa kannalta (Kuvio 11). Tätä tiedusteltiin Arvo- ja asennetutkimuksessa monivalintakysymyksellä, jossa suomalaiset valitsivat yhdestä viiteen itselleen näissä vaaleissa tärkeintä teemaa.

Puolet (51 %) suomalaisista nostaa puolueen ja ehdokkaan valitsemisen kannalta tärkeimpien asioiden joukkoon valtiontalouden hoidon ja lähes yhtä moni (48 %) sosiaali- ja terveysasiat. Nämä kaksi politiikan osa-aluetta erottuvat tärkeydessä muista, ja niiden nouseminen kärkeen selittää osaltaan myös vaalien asetelmaa, jossa äänestäjät näkevät tasavahvoina pääministeripuolueina joko SDP:n tai kokoomuksen (ks. s. 2).

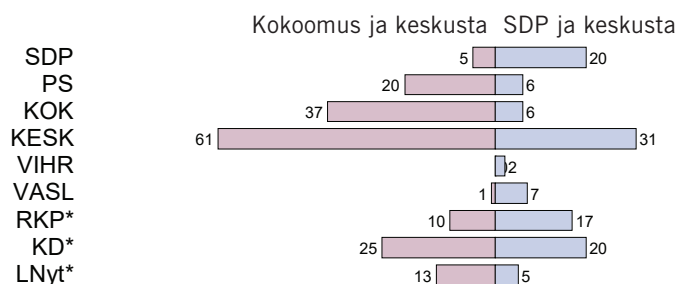
Valtiontalouden hoidon nostavat tärkeimpien aiheiden joukkoon useimmin kokoomuksen (84 %), perussuomalaisten (73 %) ja kristillisdemokraattien (69 %) äänestäjät (ks. Kuvioliite). Vastaavasti sosiaali- ja terveysasiat ovat useimmin SDP:n (71 %) ja vasemmistoliiton (68 %) äänestäjien asialistalla.

Julkisen talouden tasapainottamisen ongelman korostuminen vaalienaluskusteluissa selittänee kannatusta kokoomuksen ja perussuomalaisten varaan rakentuvalle hallitukselle, sillä kysymys on molempien äänestäjäjoukolla erityisen tärkeä. Vastaavasti SDP:n suosiota pääministeripuolu-

Kuvio 9. Hallitukseen halutut puoluekombinaatiot: kokoomus ja SDP vs. kokoomus & perussuomalaiset (jompikumpi pääministeripuolue ja toinen hallituspuolue, %)

KUVIO 10. Hallitukseen halutut puoluekombinaatiot: kokoomus ja keskusta vs. SDP & keskusta (jompikumpi pääministeripuolue ja toinen hallituspuolue, %)

eeksi selittänee äänestäjien huoli sosiaali- ja terveydenhuollosta ja sen rahoituksen riittävydestä.

Huomionarvoista on myös se, että näkemyksissä on suuri ero sukupuolten välillä. Miehistä 63 prosenttia nostaa valtiontalouden hoidon kärkiaiheiden joukkoon, mutta naisista näin tekee vain 40 prosenttia. Vastaavasti 61 prosenttia naisista korostaa sosiaali- ja terveysasioita, mutta miehistä vain 35 prosenttia nostaa ne viiden pääteeman joukkoon. Äänestysperusteiden sukupuolittuminen on kytköksissä eri puolueiden äänestäjäkuntien sukupuolittumiseen. Esimerkiksi perussuomalaiset ja kokoomus ovat äänestäjäkunnaltaan miesvoittoisia. SDP, vihreät ja vasemmistoliitto ovat puolestaan naisvoittoisia.

Turvallisuuden merkitys jää vaimeaksi

Kolmanneksi tärkeimmäksi teemaksi nousee koulutus, tutkimus ja sivistys, jonka 41 prosenttia nostaa viiden tärkeimmän äänestyspäätökseensä vaikuttavan aiheen joukkoon. Kyseinen teema on erityisen tärkeä vihreiden äänestäjille (75 %).

Huolimatta Venäjän suurhyökkäyksestä Ukrainaan ja kotimaassa puhuttaneesta jengirikollisuuden kasvusta, turvallisuusasiat eivät nouse tärkeiden teemojen listalla kuin sijalle neljä. 36 pro-

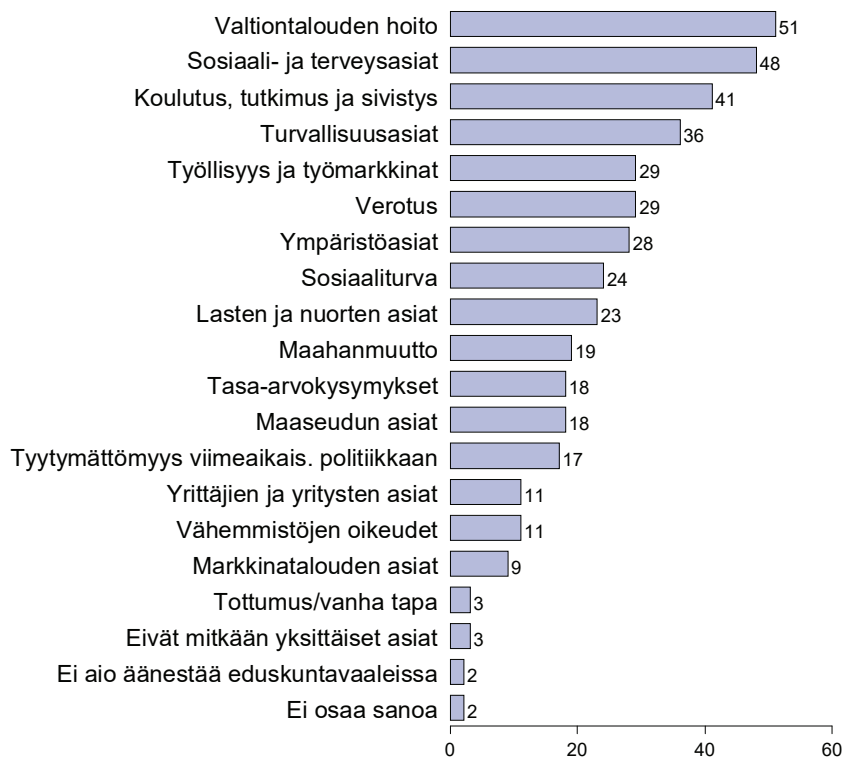
senttia nostaa sen viiden kärkiteeman joukkoon. Turvallisuusasiat ovat pinnalla erityisesti perussuomalaisen (53 %), kokoomuksen (50 %) ja keskustan (50 %) äänestäjien mielissä.

Työllisyys ja työmarkkinat nousevat kärkiteemojen joukkoon 29 prosentilla ja verotus yhtä monilla (29 %). Molemmat aiheet liittyvät myös listan ykkösenä sijaitsevaan valtiontalouden hoitoon, mutta työllisyys ja verot jäävät nyt valtiontalouden kuntoon saattamisen varjoon. Verotus kuitenkin kiinnostaa etenkin kokoomuksen (49 %), Liike Nytin (47 %)¹¹ ja perussuomalaisen (44 %) äänestäjiä.

Ympäristöasiat ovat kärkiaiheiden joukossa puoluetta ja ehdokasta valittaessa 28 prosentille äänestäjistä, ja he paikantuvat etenkin vihreiden (92 %) ja vasemmistoliiton (60 %) äänestäjiin. Sosiaaliturva-asiat tärkeimpien asioiden joukkoon nostaa vajaa neljäsosa (24 %) ja likimain yhtä moni korostaa (23 %) lasten ja nuorten asioiden merkitystä. Sosiaaliturva on tärkeä kysymys vasemmistoliiton (54 %) ja SDP:n (51 %) äänestäjille. Lasten ja nuorten asioita painottavat useimmin kristillisdemokraattien (44 %) kannattajat.

Maahanmuuton sijoittaa viiden kärkiaiheen joukkoon viidesosa (19 %) ja teemaa painottavat äänestyspäätöksissään ennen kaikkea perussuomalaisen kannattajat (63 %). Tasa-arvokysymyk-

Kuvio 11. Mitkä ovat tärkeimmät asiat tai teemat, joiden perusteella käytännössä valitsee puolueen ja ehdokkaan eduskuntavaaleissa (valittavana vähintään yksi ja enintään viisi tärkeintä, %)

set ovat tärkeässä asemassa 18 prosentille, ja asiastansa kärkeen niitä nostavat useimmin vasemistoliiiton (58 %) ja vihreiden (53 %) äänestäjät.

Maaseudun asiat ovat äänestyspäätöksen kannalta ratkaiseva tekijä 18 prosentille, mutta jopa 62 prosentille keskustan äänestäjistä. Huolimatta maaseudun asemaan aiemmissa Arvo- ja asennetutkimuksissa havaituista ristiriidoista¹², näissä eduskuntavaaleissa ei ole laajemmin havaittavissa protestivaalin piirteitä. Tyytymättömyys viimeaikaiseen politiikkaan on tärkeimpien äänestyskriteerien joukossa 17 prosentille suomalaisista, eikä minkään äänestäjäryhmän enemmistö pidä protestia kärkiteemana. Melko lähelle tulevat kuitenkin perussuomalaisten äänestäjät, joista suurehko osuus (44 %) nostaa tyytymättömyyden viiden tärkeimmän vaikuttimensa joukkoon.

Yrittäjien ja yritysten asiat ovat ratkaisevan tärkeiden äänestyskriteerien joukossa vain 11 prosentilla ja tämä joukko paikantuu oletetusti yrittäjiin (55 %). Vähemmistöjen oikeuksia painottaa 11 prosenttia ja markkinatalouden asioita ainoastaan yhdeksän prosenttia.

Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ratkaisevat asiakysymykset. Tästä kieli se, että jokaisen puolueen äänestäjäryhmät löytävät valintojensa pohjaksi omaleimaisen kimpun ratkaisevan tärkeitä kysymyksiä, joiden perusteella äänensä antaa. Vain kolme prosenttia nostaa viiden tärkeimmän vaikuttimen joukkoon tottumuksen tai vanhan tavan äänestää tiettyä puoluetta, ja yhtä moni (3 %) korostaisi riippumattomuuttaan yksittäisistä asioista äänestysvalintaa tehdessään.

Suuria odotuksia muutoksesta

Asiakysymysten nouseminen tärkeiksi äänestäjäryhmiä erottaviksi tekijöiksi ja pääministerivaalin

tasaväkinen tilanne saattavat selittää sitä, miksi vaaleja pidetään tällä kertaa poikkeuksellisen tärkeinä ja suurimerkityksisinä tulevaisuuden suhteen.

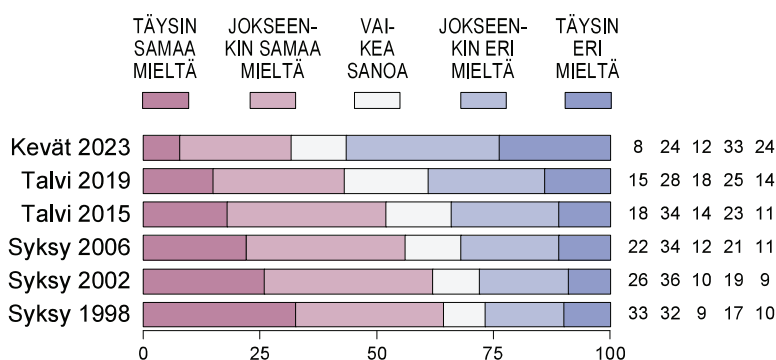
Vain kolmasosa (32 %) nimittäin arvioi nyt, että on samantekevää, mitkä puolueet istuvat kevään eduskuntavaalien jälkeisessä hallituksessa, asiat tai harjoitettava politiikka eivät siitä muutu (Kuvio 12). Enemmistö (57 %) ei kuitenkaan pidä lainkaan samantekevänä, mitä puolueita hallitukseen valitaan.

Näkemyksissä on tapahtunut suuri muutos verrattuna viime eduskuntavaaleihin. Nyt pessimismistä vaalien vaikutusta kohtaan osoittaa 11 prosenttiyksikköä pienempi joukko ja väittämän kanssa eri mieltä olevien osuus on kasvanut peräti 18 prosenttiyksikköä. Vaalien tulokselle ja siitä seuraavalle hallitus pohjalle annettu merkitys on kasvanut 2000-luvun aikana ihmisten mielisissä tuntuvasti, sillä vielä vuonna 1998 lähes kaksi kolmesta (65 %) piti yhdentekevänä ketä hallituksessa istuu.

Toiveikkaista asenteista vaalien vaikutuksen suhteen kieli myös se, että nyt jo 35 prosenttia arvioi, että asiat maassamme muuttuisivat paremmiksi suhteellisen nopeastikin, mikäli vain oikeat puolueet ja poliitikot pääsisivät valtaan ja päättämään asioista (Kuvio 13). Hieman suurempi osa (38 %) on toista mieltä, ja 28 prosenttia ei ota kantaa.

Uskoa siihen, että asiat paranevat nopeahkosti päättäjiä vaihtamalla ei voi luonnehtia kovin suureksi, mutta se on kohentunut selvästi, yli 10 prosenttiyksikköä vuosituhannen alkuvuosista. Eriytyistä toiveikkautta asioiden muuttumisen suhteen osoittavat perussuomalaisten (62 %) ja kokoomuksen (48 %) kannattajat, mikä kieli siitä, että muutoksen tuulten odotetaan puhaltavan, mikäli

Kuvio 12. ”On samantekevää mitkä puolueet istuvat kevään eduskuntavaalien jälkeisessä hallituksessa, asiat/harjoitettava politiikka ei siitä muutu” (%)

näiden puolueiden kannattajien toiveissa siintävä yhteinen hallitus (ks. s. 10) toteutuisi.

Äänestäminen kiinnostaa

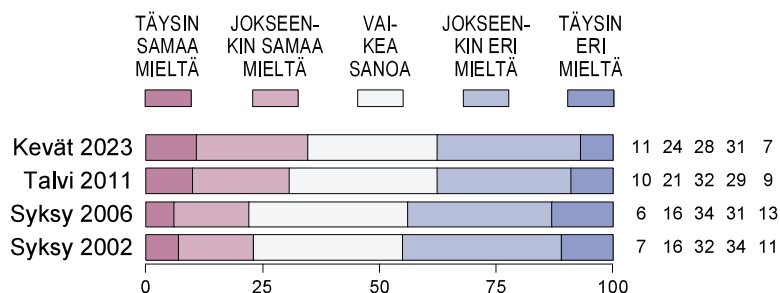
Edellä kuvattu kiinnostuksen kasvu vaaleja kohtaan saattaa heijastua myös äänestysaktiivisuudessa. Viime eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli 72,1 prosenttia. Nyt kolme neljästä (74 %) sanoo äänestävänsä eduskuntavaaleissa varmuudella (Kuvio 14). Todennäköisesti sanoo äänestävänsä 19 prosenttia. Kolme prosenttia ei todennäköisesti äänestä ja kaksi prosenttia ei varmuudella äänestä. Kolme prosenttia ei osaa vielä sanoa.

Eduskuntavaalien äänestysprosentti saattaa hyvinkin nousta hieman viime vaaleista, sillä aiemmista Arvo- ja asennetutkimuksista tiedetään, että äänestämistään varmana pitävien osuus ennustaa melko hyvin toteutuvaa äänestysprosenttia.¹³

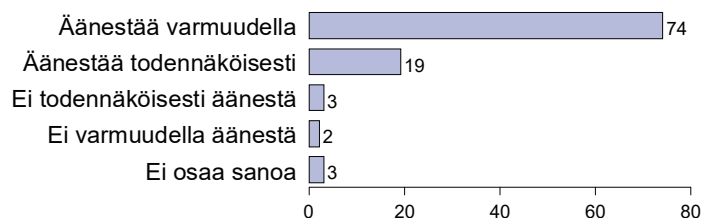
Äänestysvarmuudessa on jonkin verran vaihtelua puoluekannan mukaan. Äänestysvarmimpia ovat kokoomuksen äänestäjät, joista 88 prosenttia ilmoittaa äänestävänsä varmuudella ja melko lähellä perässä tulevat RKP:n (86 %), vasemmistoliiton (84 %), vihreiden (83 %), keskustan (83 %) ja SDP:n (81 %) äänestäjät. Perussuomalaisen äänestäjät erottuvat suurista puolueista alhaisemmalla varmuudella äänestävien osuudella (74 %). Puolueiden äänestäjäryhmistä kaikkein epävarmimpia äänestämistään ovat kuitenkin kristillisdemokraattien (65 %) ja Liike Nytin (64 %) kannattajat (ks. Kuvioliite).

Äänestysvarmat kannattajat omaavat puolueet voivat odottaa vaaleissa hyvää tulosta, mutta myös äänestäjien uskollisuudella on väliä. Suomalaisista joka toinen (49 %) kuvaa itseään vakiintuneeksi äänestäjäksi, joka on jonkin puolueen verraten pysyvä äänestäjä (Kuvio 15). 41 prosenttia

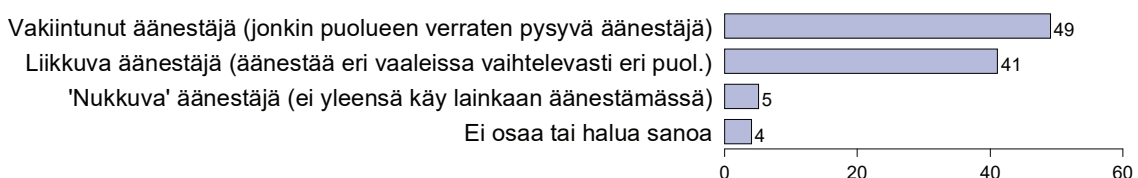
KUVIO 13. Asiat maassamme muuttuisivat paremmiksi suhteellisen nopeastikin, mikäli vain oikeat puolueet ja poliitikot pääsisivät valtaan ja päättämään asioista (%)

KUVIO 14 . Kuinka todennäköisesti äänestät näissä vaaleissa? (%)

KUVIO 15. Miten luonnehtisit itseäsi äänestäjänä? (%)

kuvaa itseään liikkuviksi äänestäjiksi, jotka äänestävät eri vaaleissa vaihtelevasti eri puolueita. Nukkuviksi äänestäjiksi itseään kuvaa viisi prosenttia. He eivät yleensä käy lainkaan äänestämässä. Neljä prosenttia ei osaa luonnehtia itseään äänestäjänä.

Verrattuna aiempaan vakiintuneiden äänestäjien osuus on pysynyt hyvin vakaana (Kuvio 16). Sen sijaan liikkuvien äänestäjien osuus on kasvanut verrattuna vuosituhatien alkuun ja vastaavasti nukkuvien äänestäjien osuus on pienentynyt hieman.

Vakiintuneita äänestäjiä ovat ennen kaikkea keskustan (74 %), kokoomuksen (70 %), vihreiden (66 %) ja vasemmistoliiton (66 %) äänestäjät. Liikkuvaisempaa sorttia ovat SDP:n ja perussuomalaisen äänestäjät, joista molemmista vain 54 prosenttia määrittelee itsensä vakiintuneiksi äänestäjiksi. Perussuomalaisista liikkuvia äänestäjiä on 37 prosenttia ja SDP:n äänestäjistä peräti 41 prosenttia.

RKP:n äänestäjistä puolet (49 %) on vakiintuneita äänestäjiä ja puolet (51 %) liikkuvia ja kristillisdemokraattien luvut ovat vastaavat (50 % ja 50 %). Liike Nytin äänestäjistä 69 prosenttia on liikkuvia ja 31 prosenttia vakiintuneita.¹⁴

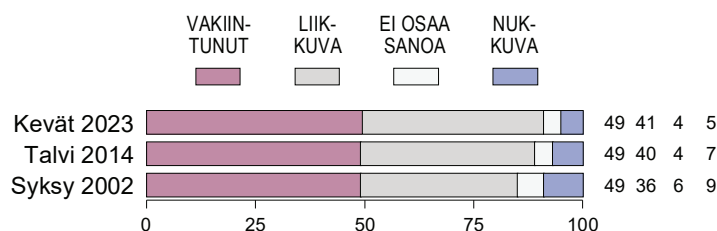
Suomalaisen poliittisen kentän valinnanvaraa kuvaa se, että liikkuvat äänestäjät löytävät tarvittaessa itselleen sopivia puolueita useamman kuin yhden. 70 prosenttia nimittäin sanoo löytävänsä maamme puolueista kaksi tai useamman, joita voisi ajatella äänestävänsä tulevissa eduskuntavaaleissa (Kuvio 17).

17 prosenttia sanoo voivansa äänestää vain yhtä puoluetta, kahta puoluetta pitää mahdollisena 43 prosenttia suomalaisista, kolmea reilu viidesosa (22 %) ja useamman löytää viisi prosenttia. Kolme prosenttia ei löydä yhtäkään mieleistä puoluetta ja 10 prosenttia ei osaa ottaa asiaan kantaa.

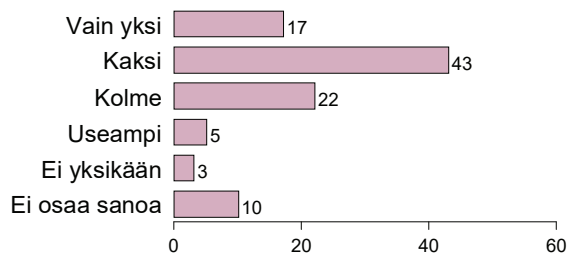
Käytännössä katsoen kaikkien puolueiden äänestäjät ovat puoluevalintojensa suhteen melko kaikkiruokaisia, ja enemmistö löytää vähintään yhden toisenkin puolueen, jota voisi kuvitella äänestävänsä.

Kokonaisuus piirtää kuvan toimivasta demokraatiasta, jossa kansalaiset kokevat voivansa vaikuttaa maansa suuntaan valitsemalla useista vaihtoehdoista itselleen sopivan puolueen ja pitää itsellään myös vaihtoehdot auki erilaisille hallitusvaihtoehdoille (ks. s. 16–17 *Blokkivaaleja ei haluta*).

KUVIO 16. Miten luonnehtisit itseäsi äänestäjänä? (%)

KUVIO 17. Kuinka moni maamme nykyisistä puolueista on sellainen, että voisi ajatella äänestävänsä sen ehdokasta tulevissa eduskuntavaaleissa?

BLOKKIVAALAJA EI HALUTA

Mikäli suomalaisilta kysytään, he eivät halua ennalta määrättyjä oikeisto- ja vasemmistoblokkeja, joiden väliltä valita.

Valmiiden koalitioiden sijaan suomalaiset pitävät siitä, että tarvittaessa hallitukseen mahtuvat poliittis-ideologisesti varsin erilaiset puolueet. Äärimmillään blokkipolitiikka tarkoittaisi Yhdysvaltojen tai Ison-Britannian kaltaista mallia, jossa olisi käytännössä vain kaksi isoa puoluetta, joiden väliltä valita.

Vain yhdeksän prosenttia sanoo, että olisi hyvä, jos Suomen puoluekenttä kehittyisi kohti kaksipuoluejärjestelmää (Kuvio 18). 72 prosenttia torjuu tällaisen ajatuksen.

Verrattuna aiempaan yksituumaisuus ajatuksen torjumisessa on vain kasvanut. Yksi keskeinen syy kaksipuoluejärjestelmän yksituumaiseen torjumiseen piilee siinä, että suomalaiset arvostavat poliittisen järjestelmän kykyä oikeisto-vasemmistorajan ylittävään yhteistyöhön.

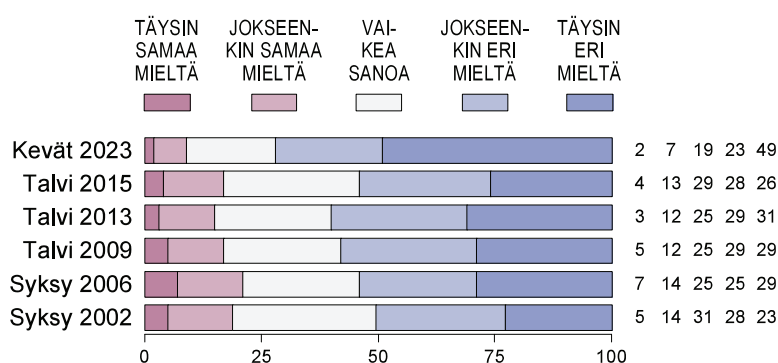
71 prosenttia sanoo, että on hyvä asia, että Suomessa porvarilliset puolueet ja vasemmistopuolueet mahtuvat istumaan samassa hallituksessa, ja vain 12 prosenttia pitää tällaista käytäntöä pulmallisena (Kuvio 19).

Verrattuna vuoden 2015 eduskuntavaalien alustilanteeseen nähden blokkirajat ylittävän vaihtoehdon mahdol-

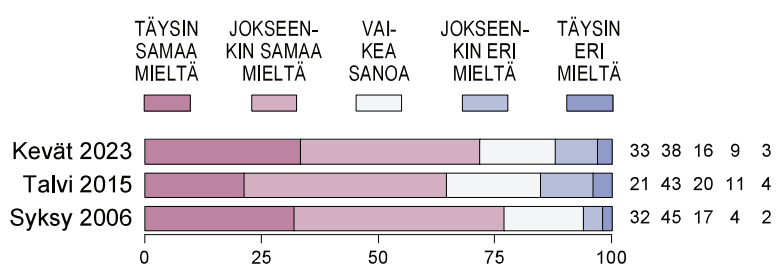
lisuutta kaivataan jälleen vahvemmin. Yksi selitys sille saattaa piillä siinä, että Juha Sipilän hallituksesta lähtien varovaisesti harjoitettu ja Sanna Marinin hallituksessa jatkonsa saanut blokkipolitiikka ei ole tyydyttänyt kaikkia hallitusten osapuolia. Varsinkaan mahdollisuudet Marinin hallituksen kaltaiselle kokoonpanolle näyttävät heikoilta, koska keskusta ei ainakaan äänestäjien mielestä näytä istuvan kyseiseen hallituspohjaan (ks. ss. 8–11). Blokkirajat ylittävän hallituskokoonpanon mahdollisuutta kannattavatkin erityisesti SDP:n, vihreiden ja RKP:n äänestäjät, joista kustakin 89 prosentin osuus on väittämän kanssa samaa mieltä. Sen sijaan perussuomalaisten kannattajat erottuvat selvästi skeptisinä asian suhteen (47 % samaa mieltä ja 32 % eri mieltä).

Juuri blokkirajat ylittävän sinipunayhteistyön mahdollisuus todennäköisesti selittää sen, miksi Suomessa ei ole totuttu näkemään vähemmistöhallituksia enemmistöparlamentarismin vakiinnuttua Mauno Koiviston presidenttikaudella 1980-luvulla. Muissa Pohjoismaissa vähemmistöhallitus on muodostunut tavanomaiseksi käytännöksi, kun

KUVIO 18. "Olisi hyvä, jos Suomen puoluekenttä kehittyisi kohti kaksipuoluejärjestelmää (kahden johtavan puolueen järjestelmää, esim. porvaripuolue ja vasemmistopuolue)" (%)

KUVIO 19. "On hyvä asia, että Suomessa porvarilliset puolueet ja vasemmistopuolueet mahtuvat istumaan samassa hallituksessa" (%)

traditiota niin sanotulle suurelle koalitiolle eli oikeisto- ja vasemmistorajan ylittävälle hallituskoalitiolle ei ole ollut, vaan blokit ovat tottuneet hallitsemaan itsenäisesti.

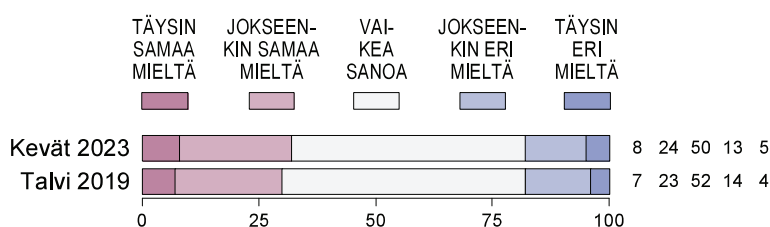
Vähemmistöhallituskonseptin vieraus näkyy suomalaisten asenteissa ajatukseen. Kolmasosa (32 %) on sitä mieltä, että muiden Pohjoismaiden tapaan meilläkin pitäisi tarvittaessa muodostaa vähemmistöhallitus, jota jotkut puolueet ovat ennalta sitoutuneet tukemaan hallituksen ulkopuolelta (Kuvio 20). Eri mieltä on kuitenkin pienempi osuus (18 %) ja peräti puolet (50 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa.

Edellisvaaleihin nähden näkemykset asiaan eivät ole juuri muuttuneet. Suomalaiset vaikuttavat olevan kokonaisuudessaan verraten tyytyväisiä tapaan, jolla vaalien jälkeen hallitus muodostetaan, ja mitkä kansalaisen vaikutusmahdollisuudet tulevaan hallituspolitiikkaan ovat.

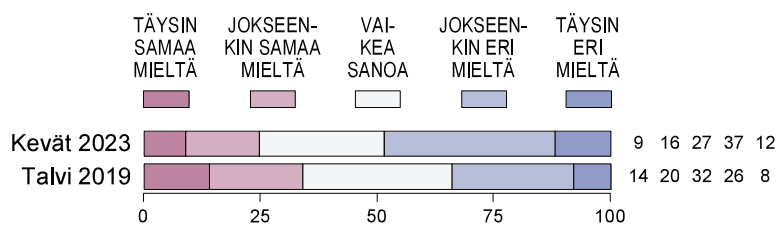
Tästä kielii myös se, että pääministerivaalista halutaan pitää kiinni, jopa aiempaa tiukemmin. Vain neljäsosa (25 %) sanoo, että Suomessa pitäisi luopua niin sanotusta pääministerivaalikäytännöstä, jonka mukaan vaaleissa eniten kannatusta saaneen puolueen puheenjohtajasta tulee pääministeri (Kuvio 21). Puolet (49 %) pitäisi pääministerivaalikäytännöstä kiinni.

Pääministerivaalista luopumista kannattavien osuus on pudonnut yhdeksän prosenttia edellisvaaleihin nähden ja eri mieltä olevien osuus on kasvanut peräti 15 prosenttiyksikköä. Tulos kielii siitä, että tällä kertaa pääministerivaaliin suhtaudutaan vakavasti ja vaalien ykkösestä todella toivotaan pääministeriä. Samasta asiasta kielii myös tämän Arvo- ja asennetutkimuksen osoittama erityisen tiukka pääministerivaalien tilanne.

KUVIO 20. Muiden Pohjoismaiden tapaan meilläkin pitäisi tarvittaessa muodostaa vähemmistöhallitus, jota jotkut puolueet ovat ennalta sitoutuneet tukemaan hallituksen ulkopuolelta (%).

KUVIO 21. Suomessa pitäisi luopua niin sanotusta pääministerivaalikäytännöstä, jonka mukaan vaaleissa eniten kannatusta saaneen puolueen puheenjohtajasta tulee pääministeri (%).

VIITTEET

- 1 Metelinen (2019).
- 2 Yle (2023a).
- 3 Ilta-Sanomat (2023).
- 4 Ks. myös Metelinen (2022).
- 5 Yle (2023b).
- 6 MTV Uutiset (2022).
- 7 Metelinen (2019).
- 8 Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli 72,1 prosenttia Suomessa asuvien osalta, ks. Tilastokeskus (2019).
- 9 Kansan Uutiset (2023).
- 10 Jyrki Kataisen ja Alexander Stubbin hallituksissa mukana oli lisäksi myös kristillisdemokraatit.
- 11 Väestöryhmän pienuudesta johtuen tulosta voi pitää lähinnä suunta-antavana.
- 12 Haavisto (2022).
- 13 Haavisto (2021).
- 14 RKP:n, kristillisdemokraattien ja Liike Nytin kannattajien vähäisestä vastaajamäärästä johtuen tuloksia on pidettävä suunta-antavana.

LÄHTEET

- Haavisto, I. (2021). Aluevaalit eivät kiinnosta suomalaisia – äänestysinto vastaavaa kuin eurovaaleissa, EVA Artikkelit 21.12.2021, <https://www.eva.fi/blog/2021/12/21/aluevaalit-eivat-kiinnosta-suomalaisia-aaenestysinto-vastaavaa-kuin-eurovaaleissa/>
- Haavisto, I. (2022). Suomi on maalainen – Maaseudulla kytee kriisi, jota kaupunkilaiset eivät tunnista, EVA Analyysi No 114, <https://www.eva.fi/blog/2022/10/26/maaseudulla-kytee-kriisi-jota-kaupunkilaiset-eivat-tunnista/>
- Ilta-Sanomat (2023). Miten perussuomalaisten ”entistä tiukempi” maahanmuuttolinja sopii yhteen kokoomuksen kanssa? Näin Riikka Purra vastaa, <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009360009.html>
- Kansan Uutiset (2023). Kommentti: SDP siirtyi enemmän kuin pari piirua vasemmalle, käytännössä vasemmistoliiton tontille, <https://www.ku.fi/artikkeli/4830792-komentti-sdp-siirtyi-enemman-kuin-pari-piirua-vasemmalle-kaytannossa-vasemmistoliiton-tontille>
- Metelinen, S. (2019). Sittenkin blokkivaalit – Suomalaisten hallitustoiveet jakaantuvat kahtia, EVA Analyysi No 69, <https://www.eva.fi/blog/2019/04/09/punavihreat-ja-porvarit-alkaako-blokkivaalien-aika/>
- Metelinen (2022). Vyötä kireämmälle – Suomalaiset haluavat julkisen velkaantumisen kuriin leikkaamalla menoja, EVA Analyysi No 115, <https://www.eva.fi/blog/2022/11/15/suomalaiset-haluavat-julkisen-velkaantumisen-kuriin-leikkaamalla-menoja/>
- MTV Uutiset (2022). Keskustan toiminta tyrmistyttää hallituskumppaneita – SDP:n Lindtman: ”Herättää jatkuvasti kysymysmerkkejä”, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/keskustan-toiminta-tyrmistyyttaa-hallituskumppaneita-sdp-n-lindtman-herattaa-jatkuvasti-kysymysmerkkeja/8581668#gs.rm3iIn>
- Tilastokeskus (2019). Yli puolet äänestäjistä äänesti ennakoon, https://www.tilastokeskus.fi/til/evaa/2019/03/evaa_2019_03_2019-05-24_tie_001_fi.html
- Yle (2023a). SDP:n pitää muuttaa ”radikaalisti” esityksiään, jotta se mahtuisi hallitukseen kokoomuksen kanssa, sanoo Kai Mykkänen, <https://yle.fi/a/74-20016435>
- Yle (2023b). IS:n vaalitentti: SDP, vihreät ja vasemmistoliitto eivät suostu samaan hallitukseen perussuomalaisten kanssa, <https://yle.fi/a/74-20012237>

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 043 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 31.1.–13.2.2023. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internetpaneelilla ja painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

EVA Analyysin *Valta vaihtuu* kirjoittaja

EVA:n toimituspäällikkö
SAMI METELINEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyytit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)